Il-Vjolenza fir-Rumanzi ta' Ġużè Muscat Azzopardi

Studenta:
Anthea Enriquez

Tutur:
Dr Immanuel Mifsud

1. Daħla

Il-kelma 'vjolenza' f'rabta mal-letteratura u mal-kritika letterarja jaf tinstema' stramba għal xi wħud. L-għan ta' dan l-artiklu hu li l-qarrej jifhem kemm il-vjolenza jista' jkollha parti integrali u kumplessa f'xogħol letterarju daqskemm ikollha fil-ħajja nnifisha. Billi dan l-istudju jiffoka fuq ir-rumanzi storiċi ta' Muscat Azzopardi, wieħed japprezza kemm din it-tema ilha tippersisti fil-letteratura Maltija. Fl-ewwel taqsima ta' dan l-artiklu se tingħata ħarsa ħafifa lejn it-tipi prinċipali ta' vjolenza. B'dan il-mod, il-qarrej jikseb l-għarfien meħtieġ li jiġi applikat fil-kritika. Fit-tieni taqsima se tiġi diskussa r-relazzjoni tal-vjolenza mal-politika, mal-ħsieb u mal-arti, filwaqt li simultanjament jinxteħet dawl fuq kemm il-vjolenza kapaċi tagħti gost f'kuntesti sekondarji, jiġifieri fejn wieħed ma jkunx qed jipparteċipa direttament. It-taqsima li ssegwi se tapplika dan kollu li ntqal għar-rumanzi ta' Muscat Azzopardi, fejn se jiġu diskussi l-osservazzjonijiet prinċipali tat-teżina. L-aħħar taqsima, imbagħad, se tagħti sommarju tal-konklużjonijiet li nġabru minn dan l-istudju.

2. It-Tipi ta' Vjolenza

Permezz tal-innovazzjonijiet teknoloġiċi fil-mezzi tax-xandir, il-vjolenza ħarġet iktar u iktar fil-beraħ. Ta' kuljum, wieħed jisma' aħbarijiet ta' serqiet, omiċidji, attakki terroristiċi u gwerer, li mhux biss qed iseħħu f'pajjiżu iżda anki lil hinn. Minħabba li hemm aktar espożizzjoni għal informazzjoni dwar dan it-tip ta' vjolenza li hi msejħa fiżika, ġeneralment meta tinstema' l-kelma 'vjolenza', wieħed jagħmel assoċjazzjoni awtomatika mal-fiżiku. Madankollu hemm tip ieħor ta' vjolenza li għalkemm ma jissemmiex daqs il-fiżiku għandu rwol determinanti.

2.1 Il-vjolenza fiżika

Il-vjolenza fiżika, imsejħa wkoll vjolenza suġġettiva minn Slavoj Žižek f'*Violence*, hi tip ta' vjolenza li tinvolvi aġenti ċari u azzjonijiet diretti, jew kif jixhed l-isem tal-istess tip, fiżiċi. Dan it-tip ta' vjolenza jieħu ħafna forom differenti u jista' jinvolvi diversi parteċipanti. Il-vjolenza fiżika hi l-aktar tip ta' vjolenza li tiġbed l-għajn minħabba li l-effetti u l-konsegwenzi tagħha jinħassu, u ħafna drabi huma viżibbli instantanjament.

2.2 Il-vjolenza mhux-fiżika

Simbolika

Il-vjolenza simbolika ssemmiet l-ewwel darba minn Pierre Bourdieu fl-1990 (*Reproduction in Education, Society and Culture* 4) u ġiet diskussa iktar tard minn Žižek fl-2008 (*Violence*). Dawn jispjegaw kif il-vjolenza simbolika hi relatata mal-poter ta' gruppi jew kategoriji soċjali differenti li jkollhom differenza prinċipali bejniethom bħalma huma n-nazzjonalità, is-sess u l-identità. Dan it-tip ta' vjolenza jista' jitwettaq anki lingwistikament minħabba li kull każ ta' preġudizzju jew diskriminazzjoni huwa tip ta' vjolenza simbolika fih innifsu.

Psikoloġika

Il-vjolenza psikoloġika (jew anke vjolenza emozzjonali) tirreferi għal kwalunkwe azzjoni intenzjonata li xxekkel serjament l-integrità psikoloġika ta' persuna oħra, jiġifieri kwalunkwe att li jikkawża ħsara psikoloġika lil dak li jkun. Xi forom ta' din il-vjolenza huma t-theddid, l-isfurzar, id-defamazzjoni, l-insulti verbali u l-fastidji (EIGE).

Sistemika

Il-vjolenza sistemika hija marbuta mal-prattiċi, mal-proċeduri jew, kif jirrifletti l-isem, mas-sistemi istituzzjonali tas-soċjetà li jaffettwaw l-individwi psikoloġikament, ekonomikament jew anki fiżikament. Žižek juża l-kunċett tal-vjolenza sistemika biex jindika li ċerti strutturi soċjali jew prattiċi istituzzjonali, bħad-dominanza politika jew

l-isfruttament kapitalista, iwasslu biex in-nies jipparteċipaw fil-vjolenza fiżika b'mod individwali, bħal każijiet ta' stupri u omiċidji, iżda wkoll b'mod kollettiv, bħall-gwerer (5).

3. Il-Vjolenza Simbolika fil-Politika, fil-Ħsieb u fl-Arti

B'mod ġenerali, fil-ħajja, wieħed jipprova joqgħod 'il bogħod mill-vjolenza. Ironikament, meta wieħed imbagħad jiġi għall-films, għad-drammi, għall-kotba, kif ukoll għal forom oħra ta' arti, ġieli anke mingħajr ma jkun jaf, ikun impressjonat u miġbud lejn il-vjolenza u saħansitra jkun jixtieq jara aktar.

Jacob Hoerger jirrifletti fuq il-fatt li l-individwu jġib ruħu b'mod differenti f'sitwazzjonijiet diversi li b'xi mod jinkludu l-vjolenza. Huwa jispjega li jekk wieħed jiftaħ l-istazzjon tal-aħbarijiet u jisma' b'vittma li tkun tilfet ħajjitha, għalkemm jaf jiddispjaċih għaliha, l-inċident ma jolqtux l-istess daqslikieku kellu jġarrab telfa ta' xi ħadd għażiż għalih. Hoerger jispjega li r-raġuni għal dan hi li, ġeneralment, meta wieħed jisma' b'nies li jkunu mietu fuq l-aħbarijiet, tkun l-ewwel darba li jkun sema' bihom u allura f'għajnejh dawn in-nies ikunu jidhru biss vittmi. B'kuntrast ma' xi ħadd li hu għażiż għalih, għal dawn il-vittmi ma jkunx laħaq żviluppa emozzjonijiet, allura, wara li jara l-aħbarijiet, ikompli l-ħajja b'mod normali ('Literature and Violence III').

Dan kollu jiġi esperjenzat fl-arti. Meta wieħed jorbot qalbu ma' xi karattru, li ħafna drabi jkun il-protagonist ta' xogħol letterarju, u dan jinqatel, il-qarrej jew it-telespettatur jinħasad u jinkedd iżda meta jinqatel karattru sekondarju fl-istess xogħol letterarju, il-ħasda tinħass ħafna inqas u f'mumenti saħansitra tintriga jew teċita lill-qarrej jew lit-telespettatur. Hoeger jikkonkludi, allura, li mingħajr dik il-binja emozzjonali, in-nuqqas tal-vittmi ma jinħassx. Din il-binja emozzjonali tintuża ħafna fix-xena artistika u letterarja meta l-awtur ikun irid itemm il-produzzjoni jew l-istorja b'mod drammatiku.

3.1 Il-gost u l-vjolenza

Għalkemm hemm argumenti varji dwar l-iskop tal-vjolenza fix-xogħlijiet letterarji, jidher li bosta drabi l-iskop tal-prominenza tat-tema hu sempliċiment l-eċitazzjoni u l-emozzjonijiet distinti li tipprovdi lill-bniedem. Minn din l-istqarrija tibda tqum il-mistoqsija għaliex jeżisti dan il-gost bil-vjolenza, xi ħaġa li meta tirrifletti fuqha tinstema' kważi

perversa. Mit-teżina ġie konkluż li dan jista' jkun minħabba żewġ kwalitajiet opposti fil-bniedem – is-sadiżmu u l-empatija.

Is-sadiżmu

Għal din id-diskussjoni s-sadiżmu se jitfisser sempliċiment bħala l-gost li wieħed jieħu bl-uġigħ u s-sofferenza ta' ħaddieħor. Għal ħafna, is-sadiżmu jfisser l-isfruttament u l-umiljazzjoni ta' ħaddieħor, ħafna drabi bi mġiba aggressiva u distruttiva. Madankollu, Christian Jarrett jargumenta li dan mhux dejjem ikun il-każ u għalkemm jirrikonoxxi li dan it-tip ta' sadiżmu jeżisti, jargumenta li dan hu biss sadiżmu estrem u m'għandux jitħallat ma' sadiżmu ta' kuljum ("Everyday Sadism").

Is-sadiżmu ta' kuljum li jsemmi Jarrett hu l-kunċett li jispjega aħjar għala l-vjolenza tintriga lill-bniedem daqshekk. Hu jagħraf li l-pjaċir sadistiku jista' jimmotiva offiżi bħal omiċidji u delitti sesswali iżda jispjega li hu ħażin li s-sadiżmu jitqies bħala kwalità li tinsab biss f'min hu krudili u kriminali għaliex fil-verità din il-kwalità tinsab fil-maġġoranza tal-bnedmin. Hu jispjega li min iħaddan din il-kwalità jieħu gost bl-uġigħ fiżiku u psikoloġiku ta' ħaddieħor b'mod regolari. Eżempji ta' dan jagħti li wieħed jieħu pjaċir jara ġlieda fit-triq jew lil xi ħadd jiżbalja f'xi preżentazzjoni importanti fuq ix-xogħol. Jarrett jistqarr li b'hekk l-istudjużi jikkonkludu li s-sadiżmu mhux kwalità li wieħed ikollu jew ma jkollux, iżda kwalità li jħaddan kulħadd f'livelli differenti (*Psyche*).

L-empatija

Biex tispjega r-raġuni għala l-bnedmin jieħdu gost u jeċitaw ruħhom meta jaraw jew jaqraw xena vjolenti fi thriller psikoloġiku jew anke fi kwalunkwe film jew ktieb, Vinita Nangia tieħu pożizzjoni opposta għal dik li jieħu Jarrett. Hi tispjega li numru ta' psikjatri jaqblu li n-nies jieħdu pjaċir b'dawn ix-xeni għax ikollhom fattur empatiku għoli (*The Times of India*). Għal din id-diskussjoni l-empatija se tittieħed bħala t-"twaħħid mas-sentimenti ta' xi ħadd" (Aquilina 595).

Fl-artiklu "The Dark Side of Empathy", il-psikologu Paul Bloom jieħu bħala eżempju l-ISIS u jispjega li għalkemm hu jiddikjara lilu nnifsu kontra l-qtil, persważ li jħoss ċertu sodisfazzjon kieku l-mexxejja tal-ISIS kellhom jiġu eliminati mid-dinja. Bloom jistqarr li din l-attitudni hi waħda tipika imma intellettwalment mhix xi ħaġa li wieħed iħossu kburi biha. Madankollu huwa jispjega li ma jinħassx dan is-sodisfazzjon minħabba emozzjonijiet ta' aggressjoni jew krudeltà lejn l-ISIS imma minħabba sentimenti ta' kompassjoni, imħabba u empatija lejn il-vittmi (*Science*).

F' *The Theory of Moral Sentiments,* Adam Smith josserva li meta wieħed jara lil xi ħadd jiġi mweġġa' minn ħaddieħor, ikollu xewqa kbira li jara lill-vittma jpattihielu "*We are rejoiced to see him attack his adversary in his turn, and are eager and ready to assist him whenever he exerts himself for defence, or even for vengeance within a certain degree"* (62).

Bloom jispjega li l-politiċi spiss jieħdu vantaġġ minn din il-kwalità. Hu jġib eżempju b'Donald Trump u l-każ ta' Kate Steinle, mara li nqatlet f'San Francisco minn immigrant illegali. Bloom jistqarr li Trump juża l-empatija biex ikompli jsaħħaħ l-argumenti tiegħu fuq il-qattiela Messikani, biex in-nies jempatizzaw ma' Kate Steinle u jirrabjaw għall-Messikani. B'dan il-mod Trump idawwar lill-udjenza tiegħu kontra l-Messikani. Bloom iġib ukoll eżempju b'Hitler li fit-tħejjija tiegħu għall-Olokawst, hu u niesu kienu jimmotivaw lis-suldati u lill-poplu Ġermaniż bi ħrejjef fuq il-Lhud li kienu jieklu t-tfal Ġermaniżi. Bloom jispjega li attakk fuq it-tfal ma jistax ma jinstigax din il-kwalità (*Science*).

Il-vjolenza bħala spettaklu

L-emozzjonijiet u l-kwalitajiet li ġew diskussi jikkontribwixxu għall-gost li wieħed jieħu meta jara jew jaqra xeni vjolenti. Madankollu dan kollu jiddependi fuq kif jagħżel li joħloq ix-xena l-artist. Fejn tidħol il-vjolenza, ikun hemm bżonn ta' proċess ta' estetiċizzazzjoni (Thompson 30), proċess li fih l-emozzjonijiet negattivi li jakkumpanjaw il-vjolenza fil-ħajja reali se jinbidlu ma' apprezzament għat-teknika artistika jew letterarja (31). Iż-żewġ eżempji huma xeni vjolenti iżda l-kuntest hu kompletament differenti u allura r-reazzjoni tal-qarrej jew tat-telespettatur se tvarja rispettivament.

4. Il-Vjolenza fir-Rumanzi ta' Ġużè Muscat Azzopardi

4.1 L-ideoloġija u l-vjolenza

L-ideoloġija ta' Ġużè Muscat Azzopardi għandha sehem kbir fejn tidħol il-vjolenza. Muscat Azzopardi kiteb dawn ir-rumanzi bħala tentattiv biex jistabilixxi identità nazzjonali għall-pajjiż. L-identità għandha żewġ għanijiet prinċipali: l-ewwel, li wieħed isir jaf min hu; it-tieni, id-distinzjoni mill-oħrajn. Ingredjent essenzjali għall-identità nazzjonali hu l-għadu. L-għadu jagħti lil poplu l-opportunità li juri l-kobor tiegħu. Dan il-punt hu r-raġuni proprja għal ħafna mill-vjolenza fir-rakkonti ta' Muscat Azzopardi.

4.2 Il-vjolenza u l-effetti tagħha

Muscat Azzopardi kien konxju tal-fatt li l-vjolenza teċita lill-folla li tkun qiegħda tassisti għall-att, tant li l-awtur joħloq diversi inċidenti bħal dawn fir-rumanzi tiegħu:

> dak il-ħin saret tqanqila fil-poplu li kienet twaħħax, imma warajha waqgħet ħemda kbira li donnhom in-nies xtaqu ma jkollhomx ħlief għajnejn biex jaraw sewwa. (*Ċensu Barbara*, 26)

...

> Min jista' jfisser b'liema ħrara kienu jixxabbtu l-folol tan-nies minn wara spallejn is-suldati, minn fuq iċ-ċnut tal-parapetti, mit-truf tal-bjut, saħansitra mill-ogħla lamberżuni, biex jaraw dak il-gwerrier. (*Ċensu Barbara*, 37)

Dawn l-eżempji jenfasizzaw, appuntu, il-gost bil-vjolenza. Xeni mimlija vjolenza u sadiżmu għandhom il-qawwa li jeċitaw lill-qarrejja u allura jżommuhom jaqraw. Iżda hemm ingredjent importanti ieħor li, biex ngħidu hekk, jakkumpanja l-vjolenza u li wkoll għandu s-setgħa li jqanqal sew l-interess tal-qarrejja: l-erotiżmu. It-taħlit ta' vjolenza u erotiżmu huwa teknika importanti fil-proża li, imbagħad, intirtet u ġiet użata ħafna fiċ-ċinema. Muscat Azzopardi wkoll jagħmel dan, kif jidher f'din is-silta minn Susanna:

> L-imsejkna kienet għaxja u anqas id-daqqiet tas-saqajn li dawk il-kiefra bdew jagħtuha, lanqas it-tixbit mat-taraġ kollu, anqas il-ħsejjes ta' dawk ix-xwabel li kienu msallbin fuqha ma setgħu jġibuha f'sensiha...
>
> ... Xuxitha donnha qatta sbul tad-deheb, mitluqa fuq dawk l-ispallejn tar-rħam abjad, mnejn tibqa' nieżla sa 'l isfel minn qaddha. Ħaddejha lewn il-peprin, fommha tal-qroll, wiċċha mdawwar bħal ħawħa. Misluta donnha vara, riġlejha daqs ta' tarbija, dak is-sider, safi bħal susan, jogħla bi ħrara kbira. Dak il-ħin, kienet titlef bosta minn dan il-ġmiel kollu, iżda t-telfa li sabet ruħha fiha bilkemm ma kinitx iżżid fi sbuħitha! (70).

Tul ir-rakkonti tiegħu Muscat Azzopardi jżewweġ l-ambjent ma' dak li jkun qed jiġri fir-rumanz, allura wieħed jista' jgħid li l-ambjent fir-rumanzi kollha dejjem jantiċipa l-gwaj li se jinqala' iktar tard fir-rakkont. Il-lejl huwa motiv li jintroduċi l-personaġġi l-ħżiena tar-rumanz rispettiv. Wieħed jinnota li l-parti l-kbira tar-rumanzi ta' Muscat Azzopardi jibdew fis-satra tal-lejl, jiġifieri mal-ewwel paġni

tar-rumanz il-qarrej ikun diġà ltaqa' mal-personaġġi l-ħżiena kif ukoll esperjenza xena vjolenti. *Viku Mason* jiftaħ b'femmiċidju:

> Xħin l-imsejkna waqgħet gozz fl-art kif kienet għadha bit-trabija fi ħdanha, dak il-kiefer niżel fuqha bi rkopptu, taqqabha bħal għarbiel b'dsatax-il daqqa oħra tal-istallett u b'ragħwa kbira ħierġa minn ħalqu, ħwejġu joqtru bid-dmija tal-imsejkna, jonfoħ bħal barri qabad għonq it-triq u baqa' sejjer (7).

U *Susanna* jibda b'attakk fuq Ħal Qormi fejn

> Ma kontx tara quddiemek ħlief trabi mgħaffġin taħt is-saqajn, xjuħ imsabbta mal-art, nisa mkarkrin minn xuxithom, irġiel jagħtu b'kulma jiġi f'idejhom, jaqilgħu fejn ġie ġie, f'telfa l-iżjed kbira li ħadd ma jaf x'inhu jagħmel. Ma kontx tisma' f'widnejk ħlief ħsejjes ta' djar qegħdin jaqgħu, tleblib ta' nirien kbar iħaġġu, ħalf u talb 'l Alla, kollox imħallat flimkien fl-akbar taħbila li wieħed jista' jaħseb (65).

Minn dawn is-siltiet jidher kif Muscat Azzopardi mhux biss jirrapporta l-att vjolenti imma jiddeskrivih b'mod grafiku ħafna. Terġa' u tgħid, l-awtur juża l-aktar individwi vulnerabbli, jiġifieri t-trabi, ix-xjuħ u n-nisa, bħala vittmi biex iqanqal aktar empatija fil-qarrejja, u simultanjament rabja għall-għadu rispettiv. F' *Viku Mason,* wara l-ewwel xena, il-qarrejja jempatizzaw mal-mara u mat-tarbija u jkunu jridu tpattija għal Mason, li hu l-għadu Franċiż tar-rumanz.

Il-vjolenza f'dawn ir-rumanzi tiġi rrappurtata permezz ta' narratur omnixjenti li jinkixef kontinwament permezz tal-ġudizzji li jgħaddi, li jġiegħlu lill-qarrejja jaħsbu li kull att vjolenti li jwettqu l-Maltin hu ġġustifikat għax il-vendetta hija ġusta. Mod kif tiġi ġġustifikata l-vjolenza min-naħa tal-Maltin hu permezz tal-involviment t'Alla fil-vjolenza tal-Maltin. Tul ir-rakkonti Alla hu ppolitiċizzat u għandu loġika li tixbah lil tal-bnedmin, loġika fejn it-tajjeb (il-Malti) ħaqqu jgħix u l-ħażin imut. Eżempju jinsab f'*Toni Bajjada* "Alla ħallsek ta' dan il-qerq kollu... Alla ħallsek, billi reġa' ġiebek taħt idejna! Issa naraw terġax tithenna bil-għali tagħna" (57).

4.3 Forom differenti ta' vjolenza

F'Muscat Azzopardi jixirfu t-tipi kollha ta' vjolenza li ġew diskussi qabel. Fi wħud mir-rumanzi tidher vjolenza ta' skala massiva, bħall-Assedju l-Kbir u numru ta' battalji oħra, iżda mbagħad tidher ukoll vjolenza fuq skala ħafna iżgħar bħall-episodju li fih Viku Mason joqtol lil martu.

Il-vjolenza fiżika hi konsistenti u determinanti fir-rumanzi minħabba l-flessibilità li tipprovdi lill-awtur, kif ukoll minħabba li hi forma ta' vjolenza viżibbli u b'hekk tqajjem iktar emozzjonijiet lill-qarrejja. B'dan il-mod Muscat Azzopardi seta' faċilment juri l-kobor tal-eroj Malti u tal-poplu Malti nnifsu. Wieħed jinnota wkoll il-forom differenti ta' vjolenza li ħadu sehem determinat tul dawn ir-rakkonti, fosthom il-vjolenza fuq l-innifsi, il-vjolenza domestika, il-vjolenza kollettiva, kif ukoll il-vjolenza sistemika.

Ħafna drabi l-vjolenza fiżika tmur id f'id ma' vjolenza li mhix fiżika minħabba li fil-parti l-kbira tal-każijiet, waħda twassal għall-oħra. F'kitbiet Muscat Azzopardi, it-tipi ta' vjolenza mhux-fiżika li jidhru l-aktar huma l-vjolenza psikoloġika, li ħafna drabi tidher f'forom ta' theddid u insulti verbali, il-vjolenza sistemika u l-vjolenza simbolika, li għandha sehem intriganti f'Muscat Azzopardi u tikkontribwixxi għat-twettiq tal-ideoloġija tiegħu.

Jekk in-narratur u/jew il-kittieb jirrakkonta b'mod li juri diskriminazzjoni jew il-preġudizzju minnu nnifsu hu allura jkun qed iwettaq vjolenza simbolika. F'numru ta' xeni differenti, ir-rakkonti ta' Muscat Azzopardi joħolqu vjolenza simbolika primarjament fuq żewġ entitajiet – il-barrani u l-mara. Din il-vjolenza simbolika tinħoloq permezz ta' kif jitpinġew u x'jagħmlu l-karattri fin-nisġa tar-rakkont, kif ukoll permezz ta' kummenti espliċiti li jistgħu jitqiesu bħala insulti verbali tan-narratur innifsu.

Ir-rakkonti joħolqu vjolenza simbolika fuq razza sħiħa. Fin-nisġa tar-rakkonti t-Torok dejjem jidhru koroh, stupidi u fuq kollox ħżiena, b'eċċezzjoni għal Frażir f'*Susanna*. F'*Toni Bajjada* n-narratur juri lill-qarrej kemm hu faċli biex minn Malti ssir Tork, "libes ta' Tork bħal dari, inżebagħ bin-nugrufun u telaq" (55).

Meta wieħed jiġi għall-vjolenza simbolika fuq il-mara, isib li hemm żewġ tipi. L-ewwel tip hu fejn fin-nisġa tar-rakkont il-persunaġġi femminili qatt ma jingħataw aġenzija, allura bl-istess mod huma passivi, dgħajfin — kemm fiżikament u kemm emozzjonalment — sottomessi, u mingħajr ebda ambizzjoni, pereżempju Palma u Ġannina f'*Ċejlu Tonna* u omm u l-għarusa ta' Bajjada f'*Toni Bajjada*. It-tip l-ieħor jinvolvi persunaġġi femminili li jingħataw poter u jirribellaw iżda dawn jingħataw kundanna ta' għemilhom iktar tard fir-rakkont, pereżempju Susanna u Mehdija f'*Susanna* u Giorgina f'*Ċensu Barbara*.

5. Għeluq

Il-vjolenza f'kitbiet Muscat Azzopardi għandha għan doppju: fuq naħa sservi r-rekwiżiti ideoloġiċi ta' awtur ippreokkupat bit-tiswir ta' identità nazzjonali fit-tradizzjoni Romantika; fuq l-oħra sservi teknika letterarja li tinstiga eċitament fil-qarrejja u tħajjarhom ikomplu jaqraw. Minħabba li t-tema tal-vjolenza fil-letteratura ma ngħatatx wisq attenzjoni, għad hemm ħafna studji x'jistgħu jsiru biex jakkumpanjaw lil dan. Madankollu, wieħed jittama li dan l-istudju jservi ta' ċavetta għal numru ta' bibien li għadhom ma nfetħux sabiex fil-kritika letterarja tibda tingħata l-attenzjoni mistħoqqa lil din it-tema li ċertament tiddomina numru ta' xogħlijiet letterarji. Wieħed jittama wkoll li permezz ta' dan l-istudju jibdew jiġu apprezzati aktar it-tekniki mistura fil-kitbiet tar-rumanzier Ġużè Muscat Azzopardi.

Biblijografija

Aquilina, Joseph. *Concise Maltese English, English Maltese Dictionary*. Midsea Books, 2006.

Bloom, Paul. "How Empathy Makes People More Violent". *The Atlantic,* 25 Settembru 2015, https://www.theatlantic.com/science/archive/2015/09/the-violence-of-empathy/407155/. Aċċessat 22 Diċembru 2020.

Bourdieu, Pierre, u Jean-Claude Passeron. *Reproduction in Education, Society and Culture,* It-tieni edizzjoni. Sage Publications, Inc, 1990, pp. xxvi, 254.

Hoerger, Jacob. "Literature and Violence I: Does Good Fiction Require Violence?" *Medium,* 13 Apr. 2016, https://medium.com/@jacobhoerger/literature-and-violence-i-does-good-fiction-require-violence-49d13c2686bd. Aċċessat 19 Diċembru 2020.

---. "Literature and Violence III: How Is Violence Successfully Employed in Fiction?" *Medium,* 29 Apr. 2016, https://medium.com/@jacobhoerger/literature-and-violence-iii-how-do-authors-successfully-employ-violence-233f1cdadbf7. Aċċessat 19 Diċembru 2020.

Jarrett, Christian. "Everyday Sadism". *Psyche,* https://psyche.co/ideas/ever-taken-pleasure-in-anothers-pain-thats-everyday-sadism. Aċċessat 22 Diċembru 2020.

Muscat Azzopardi, Ġużè. *Ċejlu Tonna*. Klabb Kotba Maltin, 2001.

---. *Ċensu Barbara*. Klabb Kotba Maltin, 2001.

---. *Toni Bajjada*. Klabb Kotba Maltin, 2001.

---. *Viku Mason* u *Susanna*. Klabb Kotba Maltin, 2004.

Nangia, Vinita Dawra. "Why Are We Obsessed with Psychological Thrillers?" *Times of India Blog,* 15 Settembru 2019, https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/O-zone/why-are-we-obsessed-with-psychological-thrillers/. Aċċessat 2 Jannar 2021.

Thompson, Allan Campbell. *The Representation and Aestheticisation of Violence*. Citeseer, 2001.

Žižek, Slavoj. *Violence: Six Sideways Reflections*. Picador, 2008.